

БОКОВА П. М.

Київський національний лінгвістичний університет

**“ФАЛЬШИВИ ДРУЗИ ПЕРЕКЛАДАЧА”: ПРОБЛЕМИ,
ТРУДНОЦІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
(на матеріалі іспанських фразеологічних одиниць)**

Дана стаття присвячена проблемі “фальшивих друзів перекладача” в сучасній лінгвістиці та особливостям їх перекладу в іспанській мові. В статті розглядаються джерела виникнення міжмовного явища “фальшиві друзі перекладача” і виокремлюються основні способи та специфіка їх перекладу.

Ключові слова: іспанська мова, “фальшиві друзі перекладача”, інтернаціональна лексика.

Данная статья посвящена проблеме “ложных друзей переводчика” в современной лингвистике и особенностям их перевода в испанском языке. В статье рассматриваются источники возникновения межъязыкового явления “ложные друзья переводчика”, раскрываются основные способы и специфика их перевода.

Ключевые слова: испанский язык, “ложные друзья переводчика”, интернациональная лексика.

This article deals with the problem of “false friends interpreter” in modern linguistics, and especially their translation in Spanish. The article deals with the sources of cross-language phenomenon of “false friends of the translator” and singles out the basic methods and the specificity of their translation.

Key words: Spanish language, “false friends interpreter” international vocabulary.

В історії мов майже неможливо відшукати випадок, коли б одна мова розвивалась, не вступаючи у контакти з іншими мовами світу. Поряд з внутрішніми чинниками розвитку мов, які визначаються насамперед комунікативно-когнітивними потребами самих мовців, мовні контакти є важливим зовнішнім фактором такого розвитку. Звичайно, вживаючи метафору “мовні контакти”, яка увійшла у вжиток завдяки славнозвісній праці У. Вайнрайха “Languages in contact”, ми маємо на увазі контакти носіїв мов, які можуть бути як прямими, безпосередніми, так і непрямими, опосередкованими.

Поширення мови здійснюється, як правило, через систему освіти, управління, засоби масової інформації, шляхом розповсюдження національних культурних цінностей та залучення до них носіїв інших мов і культур. Подібне залучення й тягне за собою розвиток білінгвізму та бікультуралізму, вживання другої мови у певних сферах спілкування [1:65].

Незважаючи на велику кількість робіт, в яких розглядаються питання мовної еквівалентності на матеріалі багатьох мов, а саме праці Акуленко В. В., Погорелова Р. В., Анікіна А. В., Апресяна Ю. Д., Арнольд И. В., Бархударова Л. С., Влахова С., Флоріна С., Гальперіна И. Р., Корунця І. В., Дайненко Л. А., Таранухи Л. А., Жданова И. Ф., Вартумяна Э. Л., Золотогорова В. Г., Карабана В. І., Черноватого Л. М.,

Комісарова В. Н., Рецкера Я. И., Тархова Г. Д та інших, проблема перекладу “фальшивих друзів перекладача” продовжує залишатись злободенною і неоднозначною, оскільки дотепер не знайдено одностайної відповіді на запитання про місце і роль міжмовних омонімів, визначення їх типів, шляхи становлення, умови існування у мові та труднощі при перекладі. Все це й зумовило **актуальність** даної статті, **метою** якої є висвітлення проблеми “фальшивих друзів перекладача” в іспанській мові та особливостей їх перекладу. **Об’єктом** статті є інтернаціональна і псевдоінтернаціональна лексика та шляхи передачі її засобами іспанської мови. **Матеріалом** статті слугували фразеологічні одиниці іспанської мови, які були взяті методом суцільної вибірки із іспанських словників.

Процес поступової інтернаціоналізації мов є результатом міжнародного обміну науково-технічної і культурної інформації. Інтернаціоналізація так чи інакше торкається всіх рівнів мови, однак найяскравіше це виявляється саме на рівні лексики. На сьогоднішній день майже кожна національна мова зазнає активного проникнення лексичних одиниць одних мов в інші. І іспанська мова не є виключенням. Та важлива роль, яку іспанська мова відіграє сьогодні як один з основних засобів міжнародного спілкування, поставила вчених-лінгвістів перед необхідністю звернути більше уваги на особливості її функціонування в усіх стилістичних різновидах. Аналіз досліджень з даної проблеми свідчить про те, що перші спроби описати лексичні інтернаціоналізми та “фальшивих друзів перекладача” були зроблені ще в кінці 19 – на початку 20 століття.

Загальновідомим є той факт, що вперше термін “фальшиві друзі перекладача” був введений французькими лінгвістами М. Кесслером і Ж. Дероккін’ї в 1928 році. У французькому мовознавстві він отримав назву “faux amis du traducteur” – “фальшиві друзі перекладача”. Цей термін закріпився і в інших європейських мовах. В широкому сенсі “фальшиві друзі перекладача” є проявом психолінгвістичного змішання мов, а саме – інтерференції. В історичному сенсі “фальшиві друзі перекладача” – це результат взаємного впливу мов або виникнення випадкових збігів. Загальна кількість та роль кожного з можливих джерел в їх виникненні виявляються різними для кожної конкретної пари мов, залежно від їх генетичних та історичних зв’язків [2:8]. За В. В. Акуленком “фальшиві друзі перекладача” – це семантично різнорідна категорія слів, що включає інтернаціональну лексику (міжмовні відносні синоніми схожого виду), псевдоінтер-національні слова (міжмовні омоніми) і міжмовні пароніми. Всі ці випадки об’єднує та обставина, що слова, які асоціюються і

ототожнюються у двох мовах, у плані змісту або за вживанням не повністю відповідають, або, зовсім не відповідають один одному [3:3].

Переклад “фальшивих друзів перекладача” як певної категорії інтернаціональної лексики набуває певних труднощів та особливостей. Можна відмітити позитивну роль інтернаціоналізмів при перекладі, оскільки нерідко вони “сприяють первинному оформленню думки на мові перекладу, навіть якщо і не збігаються потім, як вдалі у даному випадку мовні перекладацькі еквіваленти” [4:148]. Однак, не є рідкими випадки, коли, з огляду на невідповідності значень паралельних інтернаціоналізмів, виникають суттєві смислові і стилістичні “перекручення” від час їх буквального перекладу. Таким чином, інтернаціоналізми можуть виступати як в ролі “справжніх”, так і в ролі “фальшивих друзів перекладача”. Видаючи форму інтернаціоналізмів, перекладач забуває про те, що в плані змісту повне ототожнення буває не завжди і дає фальшивий еквівалент. Наявність одного або декількох загальних значень у схожих за графічним оформленням слів двох мов призводить до механічного переносу звичних значень слова рідної мови на іноземне слово, яке, між іншим, виступає зовсім в інших значеннях. Спільність семантичної структури паралельних інтернаціоналізмів двох мов є основною причиною, що призводить до появи фальшивих еквівалентів під час перекладу. Практично всі іспанські інтернаціоналізми багатозначні. Нерідко одне або декілька значень може повністю співпадати з паралельним українським словом, а решта значень розходяться. Розглянемо деякі приклади: *arca, f* – арка, сундук. *Es un arca cerrada* – він вміє тримати язика за зубами; *помре* – не викаже.

Artículo, m – артикль (службове слово), газетна чи журнальна стаття. *artículo de fe* – безперечна істина; *en artículo de muerte* – на смертному одрі; *no estar por el artículo* – відхилити пропозицію; *hacer un artículo* – рекламувати певний товар.

Baba, f proviene del latín – баба, слина; *caerse la baba a alguien* – дивитись із задоволенням, роззявивши рота, розчулитись; *caerse la baba a alguien por otra persona* – бути дуже закоханим.

Bacalao, m – бакалія, тріска; *está hecho un bacalao o es un bacalao* – худий, справжній скелет; *cortar el bacalao* – верховодити; *¡te conozco, bacalao!* – Я тебе наскрізь бачу! Мене не обдуриши!; *ya está el bacalao vendido* – справа зроблена.

Barba, f – борода; *mentir con toda la barba* – брехати на повну; *miente por la barba* – брехати і не червоніти; *llevar a uno de la barba* – тримати когось під каблуком; *eso ya tiene barbas* – це старі новини; *ella tiene buenas*

barbas – вона дуже приваблива; *el tiene pocas barbas* – молоде-зелене; *si sale con barbas, San Antonio, y si no – la purísima Concepción* – що буде те й буде.

Bomba, f – бомба; *¡Bomba!* – Увага!; *caer a alguien como una bomba* – раптово з'явитися; *estar (ir) como una bomba* – бути дуже злим, сердитим; *estar echando bombas por los ojos* – метати громи та блискавки;

manera, f – манера, особливості поведінки; *de cualquier manera* – будь-як; *se viste de cualquier manera* – він вдягається аби як; *de cualquier manera no le diré nada* – у будь-якому випадку я йому нічого не скажу; *te advertí a tiempo, de manera lo sepas* – я тебе попередив вчасно, щоб ти це знав;

pico, m – пік; *pico de oro* – красномовна людина; *perderse por pico* – язик мій, ворог мій; *tener mucho pico* – розпустити язика; *andarse (irse) a picos pardos* – гаяти даремно час; *a pico de jarro* – багато пити; *salir algo por un pico* – дуже дорого коштувати [5].

Отже, наведені приклади показують, що чим більше значень має інтернаціоналізм, тим важче добрати до нього правильний еквівалент і проблема “фальшивих друзів перекладача” стає більш гострішою. У процесі перекладу майже постійно доводиться звертатися до лексичних трансформацій, оскільки в лексичній системі мови оригіналу та мови перекладу спостерігаються неспівпадіння, бо кожна мова має свій власний “покрій”. Ця своєрідність лексико-семантичного аспекту кожної мови передусім проявляється у смисловій структурі слова. Будь-яке слово є частиною лексичної системи мови, її складовим елементом і саме цим пояснюється своєрідність семантичної структури слів у різних мовах.

Таким чином, проблема “фальшивих друзів перекладача” в галузі іспано-українського перекладу – тема глибока і недостатньо досліджена; це **актуальний і перспективний** напрямок дослідження мовних зв'язків. Ця проблема не знайшла достатнього відображення у двомовних словниках, незважаючи на спеціальні видання, що присвячені цьому питанню. Дослідження типології “фальшивих друзів перекладача” має велике значення для сучасної лінгвістики і, особливо, у практиці перекладацької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавлев А. И. “Ложные друзья переводчика” с чешского языка / А. И. Журавлев, С. С. Захаров. – М.: ВЦП, 1977. – 145 с.
2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: Институт общего и среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
3. Акуленко В. В. Ложные друзья переводчика / В. В. Акуленко. – М.: Дрофа, 1969. – 145 с.
4. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка / В. В. Акуленко. – Харьков: Изд-во Харьковск. ун-та, 1972.
5. Канонич С. В. 300 ложных друзей переводчика / С. В. Канонич. – М.: Менеджер, 2000. – 112 с.